

Onderwerp Aanbiedingsbrief begroting 2022

Steller M.J. Hofstede

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 70 52 Bijlage(n) -

Ons kenmerk 463914-2021

Datum 30-09-2021 Uw brief van

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Voor u ligt een sluitend begrotingsvoorstel voor het jaar 2022, de laatste begroting van de huidige coalitieperiode en de eerste begroting met de vernieuwde programma-indeling. We zijn erin geslaagd de noodzakelijke investeringen die we doen langs de sporen van ons coalitieakkoord overeind te houden. Dat is juist nu in de coronacrisis en in de herstelperiode daarna hard nodig. We staan immers met elkaar voor grote maatschappelijke uitdagingen. Daarin investeren we extra. Desalniettemin is de financiële positie van onze gemeente nog niet rooskleurig te noemen. Dit wordt beïnvloed door een aantal landelijke ontwikkelingen waar we aandacht voor blijven vragen bij de Rijksoverheid. Het betreft bijvoorbeeld de (tijdelijke) economische neergang die de coronacrisis heeft veroorzaakt, de discussies met het Rijk over de middelen voor de uitvoering van de jeugdzorg, de tekorten op de WMO en de uitvoering van de participatiewet. Verder speelt ook mee dat de herijking van het gemeentefonds nog niet is afgerond en is nog niet duidelijk hoe gemeenten gecompenseerd gaan worden voor hun regierol in de uitvoering van het klimaatakkoord. Al deze thema's zullen door een nieuw kabinet moeten worden opgepakt.

Uitgangspunten bij het maken van keuzes voor deze begroting

Mede vanwege de nog steeds kwetsbare financiële situatie van onze gemeente, stelden wij u in de voorjaarsbrief dit jaar voor om geen nieuwe ambities op te nemen in de begroting. Tegelijkertijd vragen de grote opgaven waar we op de langere termijn niet alleen in Groningen maar in het hele land voor staan onze doorlopende aandacht. Voorbeelden hiervan zijn het herstel van bevingsschade, het dichten van de kloof in kwetsbare wijken, de energietransitie, het moderniseren van de arbeidsmarkt, veilige wijken en

dorpen met voldoende woningen en het verduurzamen van onze economie. Ook in Groningen zien we bovendien polarisatie in de samenleving en is het belangrijk om aandacht te hebben voor een sterke rechtsstaat. Al deze ontwikkelingen vragen om continuering van onze inzet op de belangrijkste thema's van het coalitieakkoord en het op orde houden van onze dienstverlening. Deze laatste begroting van de coalitieperiode zal minder draaien om het maken van nieuwe plannen, maar vooral in teken staan van uitvoeren. We voeren in deze begroting daarom geen nieuwe ambities op. Veel van de opgaven zoals we die met u deelden in de voorjaarsbrief hebben we deels of geheel kunnen oplossen in dit begrotingsvoorstel. We blijven inzetten op scherper begroten zodat we zo min mogelijk onnodige overschotten overhouden, in lijn met de motie die uw raad daarover aannam. Later in deze brief gaan we daar uitgebreider op in. Voordat we ingaan op de inzet voor het komend jaar, blikken we eerst terug op de coalitieperiode.

Terugblik coalitieperiode

We begonnen de coalitieperiode met een grote financiële opgave bij de begroting voor 2020, maar na fors ingrijpen hebben we stabiliteit gecreëerd. De weg vooruit werd voor iedereen in onze gemeente bemoeilijkt door de coronacrisis, zo ook voor ons als gemeente. Desondanks hebben we de financiële stabiliteit gewaarborgd, al bleef mede door te weinig rijksmiddelen de situatie penibel. Het werken aan een betere gemeente is nooit af. We hebben desondanks in de afgelopen coalitieperiode concrete resultaten geboekt maar vooral ook grotere bewegingen in gang kunnen zetten, daar zijn we trots op. Met ons coalitieakkoord kozen we ervoor om in alles wat we doen als gemeente de mens, de inwoners van onze gemeente, meer centraal te stellen. Dit betekende op veel terreinen een omslag van sectoraal naar integraal denken en doen. Bijna alle onderwerpen waar we als gemeente aan werken raken immers in samenhang het leven van onze inwoners. Daarin hebben we duidelijk stappen gezet, maar ons werk is niet af.

We kregen bijvoorbeeld door 'zorgkosten in control' meer grip op de financiën van het sociale domein, ondanks dat we al jaren te weinig middelen voor een deel van onze taken ontvangen van het Rijk. We ontwikkelden een aanpak om multi-probleemgezinnen te helpen, we hebben nieuw armoede- en schuldenbeleid geïntroduceerd en hebben een buddy-academie opgezet die mede is gefinancierd vanuit het Nationaal Programma Groningen. We hebben bovendien structureel ingezet op preventie, sport en gezondheid en de wijkaanpak met de WIJ-teams en het Gebiedsondersteuningnetwerk (GON) verder ontwikkeld en daarbij extra ingezet op het WIJ-team in Haren.

We hebben hard gewerkt om van het centrum tot de randen van de gemeente openbare ruimte te herwinnen. Zo hebben we de gemeente verfraaid, vergroend en duurzamer en klimaatbestendiger ingericht. We hebben keuzes gemaakt waardoor de gemeente bereikbaar én leefbaar zal blijven, door auto's minder ruimte te geven en fietsers en voetgangers meer. We hebben maatregelen genomen om het bestaande groen meer te behouden, en extra

groen toe te voegen. Het openbaar vervoer is bijna in zijn geheel verduurzaamd. Er is nog veel werk te verzetten, maar de openbare ruimte wordt beetje bij beetje meer van ons allemaal.

We hebben de basis gelegd voor een betere aansluiting tussen scholing en arbeidsmarkt, met onze partners in de regio. We hebben ook ingezet op sociaal ondernemen, de basisbaan ingevoerd en op vele terreinen, zoals in het onderwijs rondom het thema kansengelijkheid, nieuw beleid gemaakt en maatschappelijke akkoorden gesloten met sleutelspelers in de gemeente.

In de energietransitie hebben we ons om de klimaatcrisis te bestrijden zeer ambitieuze doelen gesteld en we zijn landelijk koploper in de planvorming en kennisontwikkeling. We willen als Groningen de energieprovincie van Nederland blijven en we willen vooroplopen in Europa. De afgelopen jaren hebben we duizenden woningen van het aardgas gehaald, door de aanleg en uitbreiding van het warmtenet. Dankzij een omvangrijke subsidie gaan we nu in de Wijert aan de slag met de voorbereiding van het aardgasvrij maken van de wijk. De energietransitie komt steeds meer bij mensen thuis, al is er natuurlijk nog een lange weg te gaan. Ook hierin staat voor ons de inwoner centraal.

Groningen is inmiddels de zesde gemeente van het land en we zullen de komende jaren blijven groeien. We werken daarom niet alleen aan ontwikkeling van onze gemeente en de regio met onze partners in het noorden, maar zoeken ook steeds meer de samenwerking met de Noord-Duitse steden. Economisch gezien hebben we ons als echte innovatieve kennismunicipaliteit, hoewel geremd door de coronacrisis, flink ontwikkeld. We zijn een belangrijke kennismunicipaliteit met een toonaangevende campus en een steeds beter vestigingsklimaat, gericht op cruciale economische thema's van de toekomst zoals gezondheid, verduurzaming en digitalisering.

De afgelopen jaren zijn enorme aantallen woningen gepland, in Suikerzijde, Stadshavens, de Held 3 of de Eemskanaalzone en jaarlijks vele woningen bijgebouwd zoals in Meerstad en op vele andere plekken. Toch is de woningmarkt nog altijd overspannen en is het vinden van betaalbare woonruimte voor veel mensen daarom moeilijk. Daar blijven we aan werken. Met de ontwikkeling van het stationsgebied en de herinrichting van de binnenstad, de verbetering van het Raadhuisplein en het centrum van Ten Boer, hebben we de daarnaast de basis gelegd voor een mooiere en leefbaardere gemeente.

De wijk- en dorpsvernieuwing is grootschalig op stoom gekomen, bijvoorbeeld in Selwerd en in het gebied Ten Boer. Daarmee geven we deze wijken en dorpen waar dit het meest nodig is samen met bewoners perspectief. We werken tegelijkertijd en in samenhang aan de fysieke en sociale opgaven, want deze zien we als onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Veiligheidsbeleid kan daar niet los van worden gezien. De afgelopen jaren hebben we fors ingezet op het veilig houden van onze wijken, vooral op preventie en vroegsignalering. Met onze partners in het land en de regio verbeterden we onze informatiepositie en aanpak van ondermijnende criminaliteit, een nog altijd groeiend probleem in onze samenleving. Op het raakvlak tussen veiligheid en zorg hebben we geïnvesteerd in ketenregisseurs, in de aanpak van problematische jeugdgroepen en personen met verward gedrag. Onmisbaar, ook in de coronacrisis, waren en zijn onze handhavers, die niet alleen ingrepen waar nodig maar juist door in gesprek te blijven hielpen bij het tegengaan van de verspreiding van het coronavirus.

Trots zijn we ook op de ontwikkelingen die in gang zijn gezet op het gebied van democratische vernieuwing, waardoor mensen meer zeggenschap krijgen over hun eigen leefomgeving door bijvoorbeeld de vaststelling van het Gronings model voor Wijk- en Dorpsdemocratie, de Stem van Groningen en de omslag van Factor-Communicatie naar Factor-Participatie.

Zoals gezegd heeft de coronacrisis, die helaas nog niet tot een einde gekomen is, de wereld en daarmee ook onze gemeente getekend in deze coalitieperiode. We hebben ons uiterste best gedaan om zo goed mogelijk de ondersteuningsregelingen van de Rijksoverheid uit te voeren en burgers en bedrijven met onze eigen ondersteuningsmaatregelen te helpen. Met onze herstelplannen op zowel sociaal als economisch gebied proberen we de weg uit deze crisis te vergemakkelijken. Het blijft echter lastig in te schatten hoe de gevolgen van de coronacrisis zich sociaal en economisch gaan manifesteren de komende tijd. We moeten daarom klaar blijven staan om oplossingen te bieden waar we kunnen. Hierna gaan we in op de effecten die de coronacrisis heeft op de begroting voor komend jaar en op welke maatregelen we verder per spoor van het coalitieakkoord nemen in de begroting 2022. We sluiten af met het financieel perspectief.

Impact coronacrisis op deze begroting

Wat betreft het verwerken van zowel financiële als inhoudelijke gevolgen van corona op de programma's hebben we er vorig jaar in de begroting 2021 voor gekozen om bij alle programma's uit te gaan van een fictief normaal jaar. Dit omdat de gevolgen van de coronacrisis destijds nog erg onduidelijk waren. We hebben separaat aangegeven wat de mogelijke impact van corona op de programma's zou zijn. Hiermee hebben we ervoor gezorgd dat de gevolgen uiteindelijk achteraf beter in kaart gebracht konden worden en dat we de begroting 2021 makkelijker zouden kunnen vergelijken met begrotingen van voorgaande jaren. Inmiddels zijn we een jaar verder. Hoewel er nog veel onduidelijk is over de met name lange termijn gevolgen van de corona crisis, heeft corona tot nu toe al een duidelijke impact op de meeste (deel)programma's, zoals bijvoorbeeld bij de deelprogramma's cultuur en economie en werkgelegenheid. Tevens hebben we de effecten van de nog geldende maatregelen in beeld. In de begroting 2022 zijn de gevolgen van corona daarom voor zover bekend en/of verwacht verwerkt in de

begrotingsteksten en indicatoren. De in de deelprogramma's opgenomen indicatoren gaan dus waar nodig uit van een corona-effect, dit in tegenstelling tot de indicatoren in de begroting 2021 waarbij de te verwachten impact niet was opgenomen. Daarom zien we in deze begroting veel afwijkende indicatoren die waar nodig voorzien zijn van een toelichting. De coronapandemie heeft ook zeker impact op de gemeentelijke financiën. In de begroting 2021 hadden we daarvoor een risico opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen van 12,5 miljoen. Nu er meer duidelijkheid is over de van het Rijk ontvangen aanvullende middelen, is dit risico verlaagd naar 3,2 miljoen euro. Het Rijk is inmiddels wel de coronasteun aan het afbouwen. Vooralsnog handhaven we een risico voor corona. Waar mogelijk zijn de financiële corona effecten nu ook in de lasten en baten in de begroting 2022 verwerkt.

De begroting 2022 per spoor uit het coalitieakkoord

De mens centraal

Het eerste spoor uit ons coalitieakkoord loopt als een rode draad door alle andere sporen heen. We stellen de leefkwaliteit van de inwoner voorop, de mens centraal. We willen handelen vanuit vertrouwen, ruimte geven en maatwerk leveren waar het kan.

Armoede, schulden en kansengelijkheid

Met integraal armoedebeleid werken we inmiddels hard aan het doorbreken van intergenerationele armoede, speciale aandacht gaat daarbij uit naar kinderen in armoede. We werken niet alleen vanuit de gemeente als organisatie, maar mét de mensen in de dorpen en wijken. Telkens staat het opbouwen van vertrouwen, het bieden van perspectief en het denken vanuit de eigen behoeften en mogelijkheden centraal. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van buddy's, mobility mentoring of brugfunctionarissen. Daarnaast onderzoeken we bijvoorbeeld ook, in lijn met de motie die uw raad daarover aannam, hoe we de vakantie-activiteiten voor kinderen in wijken onder het sociaaleconomisch gemiddelde kunnen verbreden en verankeren. We blijven huishoudens rond het sociaal minimum ook extra ondersteunen en we onderzoeken hoe we ervoor kunnen zorgen dat de budgetten van ondersteunende regelingen altijd volledig kunnen worden benut. Desondanks blijft kansenongelijkheid een groot probleem, in Groningen als ook in de rest van het land. Daarom pleiten we samen met veel andere gemeenten onder de noemer Dicht de Kloof bij het Rijk voor een integrale aanpak van kansenongelijkheid, bestaande uit zowel fysieke ingrepen als sociale ondersteuning. Dit is juist nu we de kloof in de samenleving zagen groeien in de coronacrisis extra nodig.

Zorg, gezondheid en welzijn

In de jeugdzorg gaan we de inkoop van zorg op een nieuwe manier organiseren. We versterken de lokale toegang tot de jeugdhulp via de WIJ, het uitgangspunt hierin is dat we meer hulp en ondersteuning lokaal

organiseren, dichtbij en rondom het kind en het gezin. Hiermee beogen we tevens beter grip te krijgen op het aanbod en de financiën. We zetten ook in op verbetering van de ambulante hulp bij huiselijk geweld en ontwikkelen een integrale aanpak van seksueel geweld. Dat doen we met de regio ook door het actieprogramma Geweld hoort nergens thuis uit te voeren. Het bevorderen van fysieke en mentale gezondheid heeft de afgelopen jaren een belangrijke plaats gehad in ons beleid. Die inzet zetten we door. We gaan onder meer het lokaal preventieakkoord sluiten, de samenwerking rondom geboortezorg verbeteren en de communicatie tussen zorgaanbieders helpen verbeteren. Wachtlijsten in de GGZ pakken we regionaal aan. We leren hierbij ook, in lijn met de motie die uw raad daarover aannam, van initiatieven uit het buitenland, waaronder IJsland.

Zowel op het gebied van maatschappelijke ondersteuning (Wmo) als bij Jeugdhulp streven we ernaar om minder in te hoeven zetten op zwaardere zorg door te investeren in preventie aan de voorkant, de ontwikkeling van (basis)voorzieningen dichtbij, door burgerkracht en door het stimuleren van zelf- en samenredzaamheid. Deze beweging is onder meer in gang gezet door een hierop gerichte opdrachtverlening aan Stichting WIJ Groningen, door het in werking stellen en ontwikkelen van het Gebiedsondersteuningnetwerk (GON) en door een verdere decentralisering van Beschermd Wonen. Een specifiek probleem in de jeugdzorg is dat bij de overgang 18- naar 18+ de verschillende wetten niet of onvoldoende op elkaar aansluiten, waardoor de jongvolwassene in financiële problemen kan belanden. Via het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren zetten we hierin stappen.

Met betrekking tot WIJ Groningen zetten we in 2022, net als in 2021, de transformatieopgave onverminderd voort. WIJ Groningen werkt in dat licht aan verschillende interventies, welke in ze 2022 verder intensiveren. Eén van de belangrijke interventies in dat kader, waar WIJ Groningen een belangrijke verantwoordelijkheid heeft, betreft de aanpak voor huishoudens die ondersteuning (nodig) hebben vanuit meerdere domeinen of voorzieningen.

We constateren verder in toenemende mate dat onze inwoners, veelal in een kwetsbare positie, knelpunten ervaren met betrekking tot (het vinden van passende) huisvesting. Deze knelpunten spelen zich af tegen een achtergrond van een krappe markt in de sociale huursector. Dit leidt ertoe dat het voor kwetsbare huishoudens steeds moeilijker wordt om snel passende en vaak noodzakelijke huisvesting te kunnen vinden. Daarbij denken we ook na over hoe we onze oudere inwoners in de toekomst goed kunnen huisvesten. Daarom ontwikkelen we een woonzorgvisie met bijbehorend uitvoeringsprogramma.

Ook het reeds genoemde GON ontwikkelt zich verder en gaat in 2022 verder inzetten op substitutie van zware en kostbare zorg en ondersteuning, door het meer toegankelijk maken en benutten van algemene voorzieningen en ondersteuning dichtbij. Het doel is om integraal, in aansluiting op de eigen

kracht en mogelijkheden van burgers, laagdrempelige hulp- en ondersteuningsvragen voor mensen van 0-100 jaar van passende antwoorden te voorzien.

Sekswerkers met zorg en ondersteuningsvragen hebben de afgelopen (corona) periode blijvend gebruik kunnen maken van het aanbod van de zorgpartijen in het sociaal domein. Onder meer het Overweeghuis en de Huiskamer hebben (nogmaals) hun nut en meerwaarde bewezen. Onze inzet is om voor 2022 dit aanbod aan zorg en ondersteuning te continueren en goed af te stemmen op de behoefte.

De openbare ruimte herwinnen

In een groeiende gemeente wordt het van steeds groter belang om zorgvuldig om te springen met de openbare ruimte. Deze wordt groener, klimaatbestendiger, prettiger om te verblijven en veiliger, kortom leefbaarder. Dat willen we bereiken door voetgangers en fietsers meer ruimte te geven, door plaats te bieden om te spelen en te recreëren en door gebieden opnieuw in te richten. Leefbaarheid is de kern van onze omgevingsvisie, van ons Groenplan en van de voorlopige versie van de Leidraad openbare ruimte. In de wijk- en dorpsvernieuwingen voegen we via herinrichtingsprojecten meer groen en meer ruimte om elkaar te ontmoeten, te spelen en te recreëren toe. We gaan door met de verbetering van de binnenstad, onder de noemer Ruimte voor Jou. De afgelopen jaren is er veel gebeurd: de aanpak van de verschillende straten en plekken aan de westzijde van de binnenstad zoals de nieuwe Centrumhalte West op de A-weg, de herinrichting van de A-sstraat, Brugstraat en Munnekeholm en recent de oplevering van de nieuwe zitplekken bij het A-kerkhof. De komende tijd richten we ons op de herinrichting van de Grote Markt tot een mooiere, groenere plek, de huiskamer van de stad. Daarover zijn we in gesprek met inwoners en belanghebbenden. Daarna worden onder andere straten als de Oosterstraat, Gelkingestraat, Oude Ebbingestraat, Kwinkenplein en Vismarkt heringericht. We starten in 2022 ook met de aanleg van Dudok aan het Diep en met de herinrichting van het Damsterplein.

In Haren wordt gewerkt aan het Raadhuisplein. We voegen in Haren de komende jaren net als in de hele gemeente ook meer en bereikbaarder groen toe. Dat doen we door 'kroonjuwelen' in kaart te brengen, gebieden met grote cultuurhistorische en ecologische waarde. We gaan ook door met de aanleg van houtwallen in het buitengebied en werken verder aan de gebiedsaanpak landschap in het Gorecht. De opgaven in het buitengebied van Ten Boer zijn door een combinatie van aardbevingen, de transitie in de landbouw, klimaat en energie groot, dat verdient extra aandacht. We onderzoeken hoe we de verschillende opgaven in het gebied kunnen bundelen in een landschapsontwikkelingsplan. We planten in de hele gemeente in totaal jaarlijks 1000 bomen bij en voegen 30.000 vierkante meter openbare ruimte toe. We blijven ook schoolpleinen vergroenen, stimuleren het ontsteden van

tuinen en verbeteren biodiversiteit onder andere door ons maaibeleid verder te verbeteren, in lijn met de motie die uw raad daarover aannam.

We gaan hiernaast meer parkeerplekken voor fietsers realiseren, op bijvoorbeeld de Grote Markt, bij het Hoofdstation en straks bij het Europapark. We blijven ook inzetten op gedragsbeïnvloeding en handhaving met fietsstewards. Bovendien ontwikkelen we fiets- en leefstraten. We gaan ook door met de aanpak van parkeeroverlast door in een groter gebied parkeren betaald te maken. Zo maken we ruimte die gebruikt kan worden om meer groen aan te leggen, waar het fijner is om te verblijven en te spelen. Zo verhogen we de leefkwaliteit van iedereen in de gemeente.

Groningen actief

De opgave op de arbeidsmarkt was al groot, door de coronacrisis is deze nog groter geworden. We zetten samen met onze partners in op het dempen van het effect van de coronacrisis op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld met het ondernemersloket voor ZZP'ers, met vaardigheidstrajecten voor vakkrachten in de energiesector of met regionale mobiliteitsteams. Het is van groot belang dat we mensen aan het werk krijgen en houden. De aansluiting tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs is daarin belangrijk. We blijven daarom inzetten op de samenwerking in de regio via onder andere Werk in Zicht, de Noordelijke Scholingsalliantie en de regionale mobiliteitscentra. Via het Talentperron op het Harm Buitenplein kunnen werkzoekenden en werknemers kennismaken met kansrijke beroepen en een stap zetten in hun ontwikkeling. We gaan ook door met praktijkleren voor werkzoekenden zonder startkwalificatie. Het werkprogramma wordt een werk- en scholingsprogramma, om meer mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt in de praktijk op te leiden richting kansrijke sectoren. We gaan bovendien door met het 1000 banenplan en blijven zoeken naar nieuwe manieren om vraag en aanbod beter te verbinden en de arbeidsmarkt toekomstbestendig te maken. De Europese gelden uit het Just Transition Fund gaan daarbij helpen. Voor de mensen voor wie regulier werk niet haalbaar blijkt bieden we de basisbaan. We zetten ons ervoor in dat deze vorm van waarde toevoegen aan de maatschappij door het Rijk wordt overgenomen.

Energietransitie

In de regio werken we aan een Regionale Energie Strategie (RES), omdat de klimaatcrisis vereist dat we de energietransitie krachtig aanpakken, in breed verband. Dat zijn we verplicht aan onszelf en aan de komende generaties. We willen in Groningen dé energieprovincie van Nederland blijven. Het gaat hierbij om de opwekking van zonne- en windenergie op land en de warmtetransitie voor de gebouwde omgeving. De RES 1.0 is in 2021 voorgelegd aan de gemeenten, provincie en waterschappen in de regio. Hierna gaan we aan de slag met de ruimtelijke visie voor de toekomst, samen met inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

Lokaal blijven we werken volgens onze ambitieuze routekaart Groningen CO2-neutraal in 2035. We hebben met bijvoorbeeld de gebiedsvisie Meerstad Noord en het principebesluit tot plaatsing van windmolens bij Roodehaan een belangrijke stap gezet als het gaat om de opwek van zonne- en windenergie op gemeentelijke grond. De opbrengsten hiervan komen terecht bij de mensen die wonen in de directe omgeving én in het Fonds Energietransitie dat in oprichting is. We zetten verder in op het zoveel mogelijk benutten van daken voor het opwekken van zonne-energie. Op het gebied van de warmtetransitie zetten we nu al stappen met onze wijkgerichte aanpak: op de Zernikecampus komt een warmtecentrale en het hoofddistributiesysteem wordt uitgebreid naar Vinkhuizen Noord, Paddepoel Zuid en Selwerd. Steeds meer woningen worden hierop aangesloten. Zo is de energietransitie een belangrijke motor van de wijk- en dorpsvernieuwing.

We zijn onder de indruk van de hoeveelheid motivatie en initiatieven van bewoners uit de hele gemeente om te verduurzamen. Naast opwek van duurzame energie is energie besparen ook van groot belang. Ons energieloket wordt in 2022 verder doorontwikkeld, zodat we burgers nog beter van informatie kunnen voorzien. Ook in ons eigen vastgoed zetten we in op besparing en verduurzaming via de Gresco.

Tegelijkertijd zien we een aantal nog ongedekte grote opgaven op ons afkomen, zoals de aanpak van de energiearmoede als gevolg van sterk stijgende energieprijzen en de verduurzaming van woningen, onze schoolgebouwen en ander maatschappelijk vastgoed. Hiervoor hebben we al eerder de oprichting van het Fonds Energietransitie aangekondigd. We spreken nu het voornemen uit om dit Fonds, bestemd voor deze opgaven, met een bedrag van 2 miljoen euro te gaan voeden met dekking uit de Algemene Reserve. Dit is nog niet verwerkt in de begroting, medio januari komen we met een voorstel hiervoor naar uw raad.

Klimaatadaptatie

We zien steeds vaker en heftiger extreme weersomstandigheden. We spannen ons in om de gevolgen van klimaatverandering te kunnen opvangen in onze dorpen en wijken. Aan de hand van de uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen en het Uitvoeringsplan Groen willen we wateroverlast en hittestress tegengaan en zetten we ons in voor meer, beter en bereikbaar groen. We starten met de aanpak van klimaatkwetsbare wijk Vinkhuizen, als één van de prioritaire gebieden. Naast onze eigen inzet stimuleren we partners en inwoners om hun omgeving te vergroenen, bijvoorbeeld via 'Een nieuwe dag een nieuwe boom'. Daarnaast creëren we een bredere subsidieregeling voor klimaatadaptieve initiatieven.

Wijk- en dorpsvernieuwing intensiveren

Helaas leeft een deel van de Groningers in armoede, veel kinderen groeien in armoede op. De wijk- en dorpsvernieuwing geeft wijken en dorpen een brede fysieke en sociale kwaliteitsimpuls en is daarom cruciaal om de ongelijkheid

te bestrijden. Aangezien kansenongelijkheid en achterstanden ook een voedingsbodem vormen voor veiligheidsproblematiek zetten we in op het aanpakken van misstanden en strafbare feiten. Vertrouwen in de overheid begint met het waarborgen van de veiligheid van onze inwoners. In meerdere wijken is de vernieuwing inmiddels van start en zal de komende jaren verder op stoom komen. Daarmee wordt onze gemeente een leefbaardere, eerlijkere, duurzamere en veiligere gemeente. Maar elke wijk of dorp is anders, daarom leveren we maatwerk, met hulp van de gelden uit de Regio Deal Groningen Noord en uit het Nationaal Programma Groningen. We werken ook intensief samen met bewoners aan de wijk- en dorpsagenda's. Zo investeren we in een beter en democratischer proces waarin we de verschillende belangen vroegtijdig op tafel krijgen en een plek geven. De implementatie van het Gronings Model voor wijk- en dorpsdemocratie en de nieuw op- en vast- te stellen Participatieverordening dragen hieraan bij. We investeren daarbij in innovatieve vormen van participatie en experimenteren met nieuwe methoden van lokale (directe) democratie. Ook de inzet van jongeren en studenten in de wijken via WIJS is van groot belang. We werken daarom aan een meerjarenplan om de werkzaamheden van WIJS duurzaam te borgen, samen met de betrokken onderwijsinstellingen.

Groningen ontwikkelt zich verder

Economie

Sinds het begin van de coronacrisis hebben ondernemingen het bijzonder zwaar gehad. We staan hopelijk aan de vooravond van een herstel, maar dat zal niet vanzelf gaan. Met Groningen Vooruit, onze herstelagenda, geven we het economisch herstel een duw in de rug. Dat doen we niet alleen met het oog op economische groei, maar omdat dit bijdraagt aan onze brede welvaart. We zullen ons in 2022 blijven inzetten op de speerpunthema's uit de economische agenda (arbeidsmarkt, energietransitie, duurzaamheid, circulariteit, digitale economie, gezondheidseconomie en creatieve industrie) en bovendien een nieuwe economische agenda opstellen voor de jaren erna. Extra inzet plegen we voor de creatieve industrie, horeca en detailhandel, gezien de grote impact van de coronacrisis op deze sectoren. We gaan daarnaast een nieuwe strategische agenda uitwerken met onze partners in het Akkoord van Groningen en zetten zo stevig in op versterking van onze kenniseconomie, een van de belangrijke dynamo's van onze regionale economie. Een cruciaal thema in die samenwerking is waterstof. Waterstof gaat een steeds grotere rol spelen in de energietransitie. In de regio blijven we ons inzetten om onze positie als Hydrogen Valley van Europa te verstevigen, door onze kennispositie uit te bouwen en een waterstofeconomie aan te jagen.

Versterken en vernieuwen

We blijven ons inzetten om de versterkings- en vernieuwingsoperatie te versnellen en via de uitvoering van de plannen die voortkomen uit het Nationaal Programma Groningen werken we aan toekomstperspectief voor het aardbevingsgebied. De eigenheid van de dorpen in Ten Boer wordt door

bewoners hoog gewaardeerd. In 2021 zijn we gestart met het actualiseren van de dorpsvisies door per dorp uitvoeringsplannen op te stellen. Dit hebben we fysiek en digitaal met Stem van Groningen gedaan. De uitvoering van de plannen stemmen we samen af door vast te stellen wie welke rol en taak vervult. Vanuit het gebiedsteam zoeken we samenwerking en cofinanciering met de programma's van de gemeente Groningen, zoals het programma Vernieuwen en Versterken en met derde partijen. Met deze levende dorpsagenda's krijgen bewoners meer regie op hun leefomgeving.

Onderwijs

De afgelopen jaren hebben we met ons coalitieakkoord ingezet op kansengelijkheid in het onderwijs. Onderwijs is daarom ook onlosmakelijk verbonden met ons beleid op jeugd(zorg), bijvoorbeeld door te starten met de uitvoering van het Thuiszitterspact 2.0. Om kansengelijkheid te bevorderen zetten we bovendien in op de verlengde schooldag en vroeg- en voorschoolse educatie. Inmiddels heeft een aantal scholen een plan ingediend en middelen ontvangen om pilots vorm te geven voor deze verlengde schooldagen. We hebben ook extra aandacht voor het tegengaan van segregatie, voor sociale inclusie en voor onderwijsachterstanden opgelopen tijdens de coronacrisis. In het primair onderwijs hebben we in dit kader de focus gelegd op de informatieverstrekking over en de aanmeldprocedure voor de basisschool en op vriendschapsscholen. In het voortgezet onderwijs ligt de focus op afspraken over de schoolkosten, de mogelijkheden van brede brugklassen, de rol van schoolleidingen en docententeams als het gaat om sociale inclusie en afspraken rondom huiswerkbegeleiding. We gaan in 2022 het langjarige integraal huisvestingsplan op volle kracht verder uitvoeren en zo schoolgebouwen in de hele gemeente, zoals de Driebond in Engelbert, De Groenewei in Meerstad, de Bisschop Bekkersschool in Paddepoel en de Brinkschool in Haren vernieuwen en verduurzamen. We gaan bovendien door met de ontwikkeling van MBO-campussen bij Kardingge en Suikerzijde en de ontwikkeling van de Campus Groningen op Zernike.

Sport en bewegen

Iedere Groninger verdient gelijke kansen om de kracht van sport en bewegen te ervaren. Om te ervaren wat iedere sporter al weet: het is leuk, maakt gezonder, maakt gelukkiger en draagt bij aan een sterke samenleving. Het plezier, de gezelligheid, de uitdaging, de uitlaatklep en de ontspanning die sport biedt, zijn van grote waarde voor onze maatschappij. De coronacrisis en de impact die deze heeft gehad op de sport(sector) laat meer dan ooit zien hoe belangrijk sport en bewegen is in ons dagelijks leven. Het is daarom ook een belangrijk onderdeel van ons gezondheids- en preventiebeleid. Plezier in sport en bewegen, meedoen en ontmoeten zien we ook als basis voor een sociaal inclusieve wijkopbouw. Bij verdere gebiedsontwikkelingen van nieuwe wijken werken we integraal. De mogelijkheden voor sport en bewegen worden daarin dus nadrukkelijk meegenomen. Het komende jaar werken we bovendien aan verdere ontwikkeling van Kardingge (zowel het sportcentrum als het gebied) en concreet subsidiëren we bijvoorbeeld het

zwembad en de sporthal in Ten Boer, zwembad Scharlakenhof in Haren en Zwembad Hoogkerk. Via het programma Bslim4 zetten we in op bewegingsonderwijs en buursportcoaches en we continueren bovendien het Jeugdfonds Sport & Cultuur. We gaan voor een sterke sport- en beweeginfrastructuur, zodat we alle inwoners van Groningen nog betere kansen bieden om sportief kapitaal op te bouwen.

Cultuur

Sinds maart 2020 verkeert de cultuur- en evenementensector als gevolg van Covid-19 in ontzettend zwaar weer. Veel getalenteerde makers en ondersteunende professionals hebben de sector moeten verlaten, ondanks de steunpakketten. Het jaar 2022 zal vooral in het teken staan van een zo goed mogelijk herstel van de cultuursector, zodat er ook in de komende jaren een goed aanbod van kunst, cultuur en evenementen is voor Groningers en bezoekers. Om daarbij te helpen hebben we in 2020 en 2021 steunpakketten voor de sector vormgegeven, voor culturele instellingen, ondernemers, amateurkunst en zzp'ers. In 2022 komen we met een nieuw strategisch beleidskader voor evenementen. We voeren hiervoor gesprekken met organisatoren, omwonenden en andere betrokkenen. Daarnaast zal verder worden gezocht naar extra ruimte voor evenementen, op tijdelijke of vaste plekken, in Groningen. Een van de ontwikkelingen die in 2021 is ingezet, de verdere ontwikkeling en toekomstbestendigheid van het evenemententerrein op de Drafbaan, geven we in 2022 verder vorm. Verder start de bouw en programmering van het Museum aan de A, starten de Kunstwerf en Villa B als thuisbasis van zeven instellingen voor podiumkunst en werken we verder aan de samenwerking in de stedelijke culturele regio We the North. Daarnaast zetten we in op cultuur in de wijken door o.a. inzet van cultuurcoaches in Selwerd, Paddepoel, De Wijert, Korrewegwijk, Beijum, Vinkhuizen, Oosterparkwijk, Lewenborg en in Ten Boer.

Mobiliteit

De afgelopen jaren hebben we gewerkt aan het leefbaar en bereikbaar houden van onze steeds drukker gemeente met meer ruimte voor voetgangers, fietsers en met goed duurzaam openbaar vervoer. Door het uitvoeren van de mobiliteitsvisie gaan we daar mee verder. We verbeteren fietsroutes binnen de gemeente zoals richting Suikerzijde, maar ook richting Leek en Assen. We leggen meer fietsstraten aan en op plekken waar de druk op de openbare ruimte groot is, winnen we deze terug door auto's minder ruimte te geven. We ontwikkelen ook een slim systeem van verkeersmanagement om de doorstroom te verbeteren en blijven daarnaast investeren in betere P+R-voorzieningen en goed gereguleerde deelmobiliteit. In lijn met het groeiend aantal elektrische auto's plaatsen we laadpalen bij waarmee we onze gemeente verduurzamen en vergroten we het venstertijdgebied om de leefbaarheid te vergroten. We werken uiteindelijk toe naar een geheel emissievrije zone voor binnenstadslogistiek. Op nationaal niveau blijven we

ons sterk maken voor de uitvoering van het Deltaplan voor het Noorden, waarmee we nieuwe snelle spoorinfrastructuur bepleiten en extra woningbouw realiseren, waarmee we helpen de nationale wooncrisis te bestrijden.

Wonen

Met bijdragen van het Rijk uit de woningbouwimpuls en uit het Volkshuisvestingsfonds kunnen we de woningbouw in onze gemeente versnellen, maar de markt blijft overspannen. Daar waar mogelijk zetten we daarom, ter uitvoering van de motie die uw raad daarover aannam, in op versnelling. Ook richting het Rijk blijven we inzetten op meer aandacht en middelen voor woningbouw. Onze gebiedsontwikkelingen draaien echter niet slechts om wonen maar ook om bijvoorbeeld de samenhang met werken, recreatie en onderwijs. We verliezen daarbij de kwaliteit, duurzaamheid, veiligheid, gezondheid en leefbaarheid van de omgeving niet uit het oog. We verwachten in 2022 circa 2400 woningen op te leveren. We willen de huizen in de gemeente voor meer mensen beschikbaar houden en daarom voeren we zodra dat kan een opkoopbescherming in en investeren we extra in handhaving van de verhuurdersvergunning. We zorgen ook voor voldoende locaties voor de ontwikkeling van sociale huurwoningen. We zetten in op het naar voren halen van het sociaal woningbouwprogramma in onder andere Suikerzijde en de Held 3. Bovendien werken we samen met de kennisinstellingen en de corporaties om te zorgen voor structurele goede huisvesting voor (internationale) studenten en jongeren voor de lange termijn, ook op de Zernike Campus. We zetten ook in op extra woningen door de bouw van flexwoningen vanwege de toenemende druk op de sociale huurwoningvoorraad.

Openbare orde en veiligheid

Wij investeren in 2022 extra in de handhavingscapaciteit voor de leefbaarheid en veiligheid in Groningen. Komend jaar krijgt de handhaving op misstanden op de woningmarkt een impuls. In de coronacrisis pakten criminelen steeds meer ruimte waardoor de risico's op ontwrichting van onze fysieke en digitale samenleving zijn vergroot. Daarom hebben we een oproep gedaan om te investeren in het herstel van de rechtstaat. En we blijven inzetten op het voorkomen en stevig aanpakken van ondermijnende criminaliteit. In dat kader stellen we een nieuwe programma-aanpak van seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting op met onze partners. Tijdens de coronacrisis zagen we verharding van crimineel gedrag onder jongeren met een aantal ernstige incidenten en een toename van overlast door problematische jeugdgroepen. Daarom investeren in de aanpak van problematische jeugdgroepen en starten we met de ontwikkeling van een Top-X aanpak voor de jongeren met een hardnekkige criminele leefstijl. We leiden bovendien opbouwwerkers op om jonge aanwas te leren voorkomen in de stratenaanpak binnen de Regiodeal Groningen Noord. We continueren de inzet van de ketenregisseurs Veiligheid en Zorg op de terreinen aanpak problematische jeugd en aanpak personen met verward gedrag. Ondermijning

kent inmiddels ook een digitale variant. Tijdens de coronapandemie heeft de rijke digitale infrastructuur van Nederland zijn meerwaarde getoond maar ook laten zien hoe kwetsbaar deze is voor criminele activiteiten. Cybercrime komt onze wijken in met whatsappfraude en online babbeltrucs en onze jongeren worden steeds vaker verleid of gedwongen om te kiezen voor een criminele carrière. Daarom investeren we in het versterken van een digitaal veilig Groningen met bewustwordingsactiviteiten gericht op digitale risico's bij inwoners, ondernemers en (grote) instellingen, aanpak van crimineel online gedrag en oefeningen in cybercrises.

Dienstverlening en organisatie

Onze inwoners en ondernemers zien één gemeente en willen ook één gemeente ervaren, mét moderne dienstverlening en technologie die kansen biedt om antwoorden te vinden op cruciale vragen van deze tijd. Tegelijkertijd bieden wij als organisatie van ruimtelijk tot sociaal gebied bijna vierhonderd producten en diensten aan. We moeten ons aanpassen aan deze technologische veranderingen om voor onze inwoners blijvend meerwaarde te bieden. De invloed ervan in en op de samenleving wordt steeds groter en als gevolg van de coronacrisis zijn deze bovendien versneld. We investeren daarom ook in 2022 extra in goed vindbare en toegankelijke dienstverlening zoals de MijnGroningen omgeving en vervanging van onze ICT-infrastructuur. Ook werken we in gezamenlijkheid met onze inwoners aan een Groninger Digitale Agenda, zodat we prioriteiten kunnen stellen om de noodzakelijke digitale transformatie en bijbehorende investeringen te realiseren. In 2021 dachten we gezamenlijk na over de Missie en Visie van onze organisatie. Dit deden we met medewerkers, leidinggevenden, met ons college van B&W en concerndirectie. Deze ontmoetingen mondden uit in een gedeelde strategie voor onze organisatie: we geven als één organisatie prioriteit aan onze lokale taken en opgaven, zijn op nationaal niveau een speler van belang en dienen onze inwoners met oog voor verschil. Hiermee hebben we een basis gelegd voor de koers van onze organisatie voor de komende 4,5 jaar waaraan we met medewerkers verder invulling gaan geven. De verwachting is dat werk zich de komende jaren compleet anders gaat ontwikkelen. Met onze HR-strategie richten we ons ook in 2022 op het mobiliseren en verbinden van menskracht en talent waarbij we werken aan een diverse en inclusieve organisatie.

Kerngegevens van de gemeente

Voor kerngegevens over de gemeente verwijzen we u naar de Basismonitor, vindbaar op <https://basismonitor-groningen.nl/>

Scherper ramen

Voordat we ons financieel perspectief en onze financiële positie beschrijven gaan hierna eerst in op hoe we inzetten op scherper ramen. In de moties 'Geef geld uit waar het nodig is' bij de jaarrekening 2020 en 'Meer begrotingsruimte, reken jezelf minder arm door beter te begroten' bij het Voorjaarsdebat 2021 riep uw raad het college op scherper te ramen en er voor te zorgen dat de begrote middelen (met name in het sociaal domein) wel

uitgegeven zullen worden. Structurele voordelen worden jaarlijks al meegenomen in het begrotingsproces. Voor de overige voordelen hebben we bij de begroting 2020 vanaf de jaarschijf 2020 een algemene taakstelling voor onderbesteding van budgetten opgenomen ter hoogte van structureel vijf miljoen euro. Van deze taakstelling resteert per 2021 nog een bedrag van 2,4 miljoen euro.

We hebben voor een vijftal regelingen in het sociaal domein gekeken naar manieren om dit mogelijk te maken. Het betreft de meerkostenregeling (MKR), de individuele inkomenstoelage (IIT), de individuele studietoelage (IST), de bijzondere bijstand en de BUIG. Op dit moment brengen we beschikbare regelingen al proactief onder de aandacht bij de doelgroepen. Proactief verstrekken is niet altijd mogelijk omdat vaak aan bepaalde voorwaarden voldaan moet worden. In de periode 2018-2020 blijkt dat alleen bij de MKR sprake is van een overschot, bij de overige regelingen zijn er vooral tekorten. Voor 2021 verwachten we op de IST een overschot doordat een verwachte verlaging van de leeftijdsgrens niet is doorgevoerd. Als de huidige leeftijdsgrens in 2022 blijft gelden verwachten we ook in 2022 een voordeel op deze regeling. Dit zou ingezet kunnen worden voor andere activiteiten voor de doelgroep of, zoals eerder is gebeurd, voor een scholingsplan. Er kan ook worden gekozen voor het schrappen van de leeftijdsgrens, vooruitlopend op nieuwe wetgeving. Voor twee regelingen hebben we de mogelijkheid om de hoogte van de toeslag of de tegemoetkoming zelf vast te stellen: bij de IIT en de MKR. Om overschotten te voorkomen willen we de regeling aanpassen door bijvoorbeeld op basis van de prognose per 1 oktober nieuwe aanvragen een hogere toeslag/ tegemoetkoming te verstrekken en inwoners die voor die datum al een bedrag hebben ontvangen een nabetaling uit te keren.

Tot slot merkt de accountant op dat het voorspellend vermogen kan worden verbeterd. Dit wordt opgepakt door bij iedere voortgangsrapportage meer aandacht te besteden aan de onzekerheden enerzijds, en realistische meevallers rapporteren anderzijds.

Financieel perspectief

In de voorjaarsbrief 2021 hebben we u geïnformeerd over het actuele meerjarenbeeld en de geïnventariseerde opgaven voor de begroting 2022. De discussie van de raad bij het voorjaarsdebat over de opgaven en het financieel perspectief en de aangenomen moties, hebben we betrokken bij het opstellen van de ontwerpbegroting 2022.

Voor de ontwerpbegroting 2022 is het financieel beeld en de opgaven geactualiseerd en hebben we beoordeeld welke bijsturingmogelijkheden we hebben. In het hoofdstuk financieel perspectief van de ontwerpbegroting lichten we de opgaven en de oplossingsmogelijkheden toe. Eerder in deze aanbiedingsbrief hebben we per inhoudelijk spoor uit het coalitieakkoord een toelichting gegeven op de belangrijkste opgaven waarvoor we extra middelen

beschikbaar stellen. Zoals aangegeven in de voorjaarsbrief 2021 hebben we ons hierbij gericht op het beheersmatig op orde houden van de begroting.

Een belangrijke oplossingsmogelijkheid in de ontwerpbegroting 2022 is de aanvulling op het rijksbudget voor jeugdhulp. In de ontwerpbegroting houden we rekening met extra structurele middelen voor jeugdhulp op basis van de uitspraak van de arbitragecommissie. Voor 2022 houden we rekening met een aanvulling van 17,4 miljoen euro. Voor 2023-2025 houden we rekening met 75%¹ van de door de commissie genoemde bedragen.

Het financieel perspectief voor de komende jaren is:

Overzicht financieel perspectief 2022-2025	2022	2023	2024	2025
Actueel meerjarenbeeld 2022-2025	2.053	1.675	2.901	15.350
Opgaven begroting 2022	-23.742	-19.438	-18.720	-20.980
Oplossingsmogelijkheden	21.811	14.880	13.499	12.419
Saldo	122	-2.883	-2.320	6.789
Toevoeging aan algemene reserve	-122	0	0	-6.789
Onttrekking aan algemene reserve	0	2.883	2.320	0
Eindsaldo begroting 2022	0	0	0	0

De meerjarenbegroting 2022-2025 sluit per saldo met een plus van 1,7 miljoen euro. In de jaarschijven 2023 en 2024 is sprake van een tekort, die kan worden opgevangen met de plussen in 2022 en 2025. De jaarlijkse plussen en minnen verrekenen we met de algemene reserve. Het positieve saldo van 1,7 miljoen euro zetten we nu niet in, maar houden we beschikbaar voor de volgende collegeperiode.

Financiële positie

Voor de ontwerpbegroting 2022 zijn de risico's en het beschikbare weerstandsvermogen geactualiseerd. Het weerstandsvermogen is nodig om tegenvallers op te kunnen vangen wanneer zich risico's voordoen. De actualisatie geeft het volgende beeld van het weerstandsvermogen voor de jaren 2022-2025.

Weerstandsvermogen begroting 2022	2022	2023	2024	2025
Ratio weerstandsvermogen	127%	119%	121%	124%
Verhouding reserves/ benodigd weerstandsvermogen	59%	58%	61%	66%

De ratio van het weerstandsvermogen komt in 2022 op 127% (streefwaarde is 100%). Bij de jaarrekening 2020 kwam de ratio voor 2022 uit op 94%. De verbetering ten opzichte van de rekening 2020 ontstaat door een verlaging

¹ Op basis van de afspraak tussen Rijk, IPO en VNG

van de ingeschatte risico's met ruim 34 miljoen euro (jaarschijf 2022). Het grootste deel hiervan komt door de verlaging van het risico grondzaken met 25,6 miljoen euro. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat de risico's van de nieuwe gebiedsontwikkelingen (Stadshavens en Suikerzijde) en Meerstad (uitgezonderd Meerstad Noord) kunnen worden opgevangen binnen de grondexploitaties en beschikbare budgetten. De verhouding reserves / benodigd weerstandsvermogen ligt boven de streefwaarde van 50%.

Voor een objectieve beoordeling van de financiële situatie van de gemeente kijken we ook naar financiële kengetallen. Uit de kengetallen en de houdbaarheidstest van de VNG blijkt dat de financiële situatie van Groningen als zwak kan worden beoordeeld. Deze beoordeling is het gevolg van hoge schulden en een laag eigen vermogen. Daarbij heeft Groningen ook relatief hoge uitgaven en hoge belastingtarieven.

Gelet op de kwetsbare financiële conditie zijn in de kadernota weerstandsvermogen 2020 streefwaarden opgenomen voor enkele belangrijke financiële kengetallen: netto schuldquote, solvabiliteit en structurele exploitatieruimte. Met name bij de solvabiliteit (aandeel van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen) zitten we ver onder de streefwaarde en blijft de versterking van de financiële positie noodzakelijk. In de ontwerpbegroting 2022 zit de solvabiliteit op 8%. Om de streefwaarde op korte termijn van 10% te realiseren is een aanvulling van ruim 45 miljoen euro benodigd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

burgemeester,
Koen Schuiling

secretaris,
Christien Bronda

Deze brief is elektronisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.